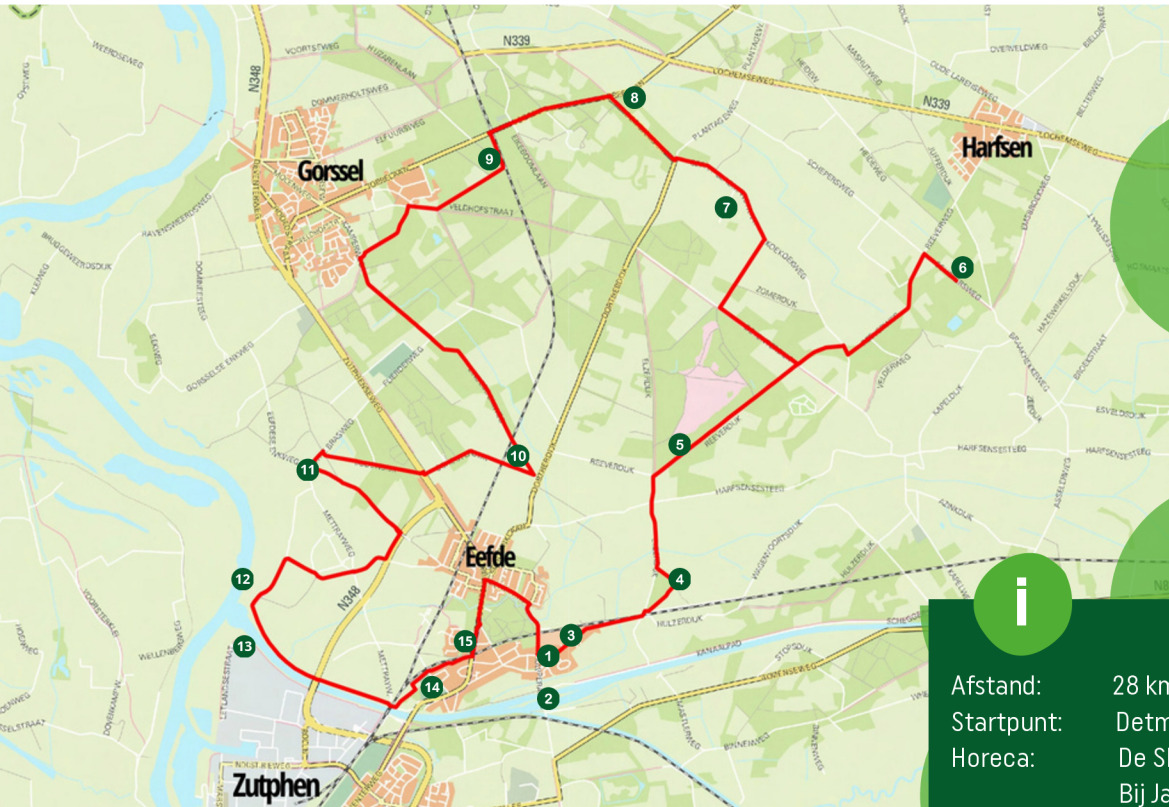

fietsroute

Battlefieldtour Eefde

Deze Battlefieldtour voert je door het buitengebied van Eefde en Gorssel. Ontdek de verhalen en breng een bezoek aan de Dethmerskazerne als het veteranenontmoetingscentrum open is.

i

Afstand: 28 km
Startpunt: Detmers Kazerne Eefde
Horeca: De Sluis Eefde | Bosrestaurant Joppe | Bij Janssen en Janssen

Introductie:

Deze route voert je langs fraaie plaatsen die allemaal door de eeuwen heen iets te maken hebben gehad met de militaire geschiedenis van Eefde en omgeving. Je fietst over landelijke weggetjes, langs heidevelden, door groene bossen en uitgestrekte uiterwaarden. Een route boordevol afwisseling dus. Je begint en eindigt bij de voormalige Detmers Kazerne. In het poortgebouw vind je een verzameling over de geschiedenis van de kazerne én kun je van een kopje koffie genieten.

Beelden komen grotendeels uit de collecties van het Historisch Genootschap Lochem, Laren, Barchem en Historische Vereniging De Elf Marken. Deze zijn ondergebracht bij het Erfgoed Zutphen.

De route is ontwikkeld in samenwerking met het Veteranenontmoetingscentrum, inwoners van Eefde en omstreken en is opgenomen in de Routabel App. Deze routeomschrijving bevat teksten zoals ze door Abel Leisure zijn omschreven. Deze zijn kort en bondig. Wil je meer diepgaande achtergrondinformatie dan verwijzen we je graag naar de websites van:

- Historische vereniging De Elf Marken. In het Markeboek 1990-2 staat veel informatie over het oorlogsverleden.

eefde

landelyk
lochem

Routebeschrijving:

1. Deze route start bij de parkeerplaats van de Detmers Kazerne. Fiets met het veld aan je linkerhand naar de Boedelhofweg.

Detmers Kazerne, Kazerneplein, Eefde (1)

Deze kazerne werd kort voor WOII gebouwd en was bestemd voor de Infanterie. Tijdens de oorlog werd het complex echter gebruikt door het Nationaalsozialistische Kraftfahrkorps (NSKK), die het gebruikte als opleidingscentrum voor chauffeurs die later dienst deden aan het Oostfront. Na de bevrijding fungeerde het korte tijd als onderkomen voor zowel Canadese militairen als Nederlandse gevangenen. Daarna werden hier, naast troepen voor de strijd in Nederlands-Indië, ook infanteristen, verplegingstroepen, reserveofficieren en koks opgeleid. Nog later werd de 428 Infanterie Beveiligingscompagnie gelegerd op de kazerne. Deze eenheid, met een verzorgend karakter, bestond o.a. uit een werkplaats voor schrijfmachineherstel, een goederenmagazijn en schoen-, zeil- en kleermakerijen. Na het vertrek van deze militairen betrok de Koninklijke Marechaussee tot 2012 de legeringsgebouwen.

Verdieping: Hendrik Detmers

Hendrik Detmers (1761) trad al op zijn 10e verjaardag toe als cadet bij het Regiment Onderwater. Eind 18e eeuw vocht hij in Frankrijk en Brabant tegen Franse troepen. Na de Franse overwinning en het uitroepen van de Bataafse republiek vertrok Detmers naar Duitsland omdat hij weigerde dienst te doen onder de nieuwe republiek. Na een verblijf in Pruisen ging hij naar Engeland, waar hij zich aansloot bij een Hollandse Brigade in Engelse dienst. Toen de Fransen eind 1813 verjaagd waren en het Koninkrijk der Nederlanden ontstond, werd er een nieuw leger opgericht waar Detmers toetrad in de rang van kolonel. Voor zijn rol in de Slag bij Waterloo in 1815 werd hij onderscheiden met de Militaire Willems Orde der derde klasse en een jaar later werd hij bevorderd tot generaal-majoor der infanterie.

Verdieping: Het Poortgebouw

de Koninklijke Marechaussee verliet de kazerne op 31 augustus 2012. Het terrein is inmiddels, als uitbreidings-locatie voor het dorp Eefde, volgebouwd met woningen. Het poortgebouw blijft als monumentaal gebouw bestaan en zal verder functioneren als gemeenschapsgebouw. Het biedt plaats aan startende ondernemers en andere maatschappelijke activiteiten. Sinds 2017 herbergt het Poortgebouw onder andere de Stichting Veteranen Ontmoetingscentrum Dethmerskazerne en de Eefdesse Markebier Brouwerij.

2. Op een steenworp afstand bevindt zich het sluiscomplex. De route loopt hier niet direct langs, maar het is zeker een bezoekje waard. Wil je het bezoeken sla rechtsaf en fiets naar het complex.

Sluiscomplex Eefde (2)

De sluis in Eefde behoort tot een van de grootste sluiscomplexen in Nederland en is gebouwd bij de aanleg van het Twentekanaal omtrent 1933. Dit was een werkverschaffingsproject tijdens de grote crisisjaren. Het kanaal was cruciaal voor de economische ontsluiting van Twente, met de bijkomende voordelen voor de lokale waterhuishouding. In totaal zit er een verval van ruim 6 meter in het gehele kanaal. Vandaar dat een schutsluis ook noodzakelijk is. Doordat de schepen steeds groter worden en het economisch belang groot is, is er een tweede, grotere sluiskolk gebouwd aan de noordzijde

Foto: Arjen Reugenbrink

3. Fiets terug en sla rechtsaf de Boedelhofweg op.

Boedelhofweg (3)

Door de vele luchtaanvallen op het nabijgelegen sluiscomplex werd ook deze Boedelhofweg ernstig getroffen door bombardementen. Vooral de aanvallen op 10 en 11 december 1944 brachten grote verliezen onder de plaatselijke burgerbevolking teweeg; er vielen 7 doden en vele gewonden. De verliezen aan de kant van de Duitse bezetters in de kazerne werden niet bekend gemaakt.

De weg is vernoemd naar het kasteel 'de Boedelhof' dat hier ooit gestaan heeft. Van het kasteel zelf is niets meer over. Het koetshuis heeft jarenlang dienst gedaan als clubhuis voor de Zutphense hockeyers die hier hun velden hadden liggen. Inmiddels is het koetshuis weer tot woning verbouwd en staan er diverse grote landhuizen op het voormalige kasteelterrein.

4. Deze weg volg je tot je bij de spoorwegovergang komt. Steek het spoor over en ga direct de eerste weg rechtsaf, waarna je de eerste weg linksaf het bos in gaat. Volg deze weg tot de splitsing.

Huis 't Elze (4)

Op deze plek vind je nog een overblijfsel van landgoed 't Elze: een parkbos met lanen, een vijver, een bruggetje en een verwaarloosde tennisbaan.

Op woensdag 4 april 1945, twee dagen voor de bevrijding van Eefde, brandde het gebouw af door de vlammenwerpers van de Canadese troepen. Er was namelijk hevig verzet van de in dit huis verstopte Duitsers. De bewoners konden nét op tijd hun toevlucht zoeken in een onderduikhol nabij de Oude Eefse Beek. Een lokale landeigenaar heeft de zuilen van het toegangspoort laten opstellen als herinnering aan het voormalige landhuis

5. Na deze stop sla je linksaf en ga door tot je op de verharde weg komt. Hier sla je rechtsaf de Elzerdijk op. Volg deze dijk over het water en voorbij de asfaltweg voor 850 meter, tot je bij de splitsing met de Reeverdijk komt. Hier sla je rechtsaf, waarna je met de Gorsselse Heide aan de linkerkant ruim 2 kilometer deze weg volgt tot aan de T-splitsing met de Koekoeksweg.

De Gorsselse Heide (5)

Vanaf medio de 19e eeuw tot 2006 was de Gorsselse Heide in gebruik als militair oefenterrein. Tankgrachten, grote hekken, een schietbaan, oefenbaan en kogelvangers herinneren aan die tijd. Al in de 19e eeuw was het gebied in gebruik voor militaire doeleinden door de in Deventer gelegerde huzaren. Op 26 augustus 1833 hield koning Willem 1 op de Gorsselse Heide een grote wapenschouw en werden medailles uitgereikt aan 'de verdedigers der Antwerpse citadel'. Enkele 'schietebulten' (heuvels) dateren nog uit deze tijd

6. Sla hier rechtsaf, waarna je de eerste weg meteen linksaf gaat. Dit is de Reeверweg. Volg deze weg voor 1250 meter, tot de kruising met de Schepersweg. Hier sla je rechtsaf en fietst ongeveer 400 meter rechtdoor. Aan de linkerkant vindt je...

Verzetsgraf en onderduikershol (6)

De gebeitelde namen op de zerken in het bos – Ynze Dikkerboom en Christine van Heesch – zijn duidelijk leesbaar. Deze twee onderduikers kwamen om op 14 oktober 1944 tijdens een razzia in Harfsen. Het zijn onbekenden, maar ze symboliseren zoveel... Beide namen komen tot leven in een fraaie, persoonlijke documentaire 'Liever geen bezoek' van Andries Udink: het verhaal van twee verzetsstrijders die, vermoedelijk verraden, de dood vinden in een onderduikerhol op de hei in Harfsen, de plek waar later dit oorlogsmonument is geplaatst.

Verdieping: Ynze Dikkerboom

Alleen al op de boerderij van de familie Slagman bevonden zich soms meer dan 40 onderduikers. Sommigen van hen waren betrokken bij de lokale verzetsgroep Laren-Noord. Ynze Dikkerboom was leider van de knokploeg Harfsen-Gorssel. Dikkerboom was een zoon van een Friese aannemer en was in het begin van de oorlog opgeroepen om voor de Duitsers te gaan werken. Hij negeerde alle oproepen, maar werd in 1942 opgepakt en naar Duitsland gebracht. Hij wist de Duitsers wijs te maken dat hij voor zijn vaders bedrijf een aantal zaken moest regelen en kreeg een week verlof. Na een week bij zijn ouders te hebben doorgebracht, vertrok Dikkerboom echter niet naar Duitsland, maar nam hij de trein naar Zutphen, waar zijn zuster Sytske woonde.

7. Na deze stop draai je om en fiets je de weg terug waar je vandaan kwam. Sla linksaf en volg de Reeeverweg tot aan de Koekoeksweg.

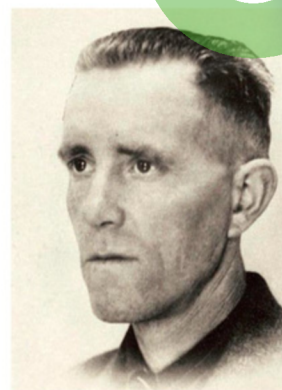
8. Sla hier rechtsaf, en dan meteen linksaf en volg de Reeverdijk tot aan de eerste kruising, waar je rechts de Deventerdijk op fietst. Volg deze weg voor 900 meter, en sla vervolgens rechtsaf de Gerrit Slagmanstraat in.

9. Sla bij de splitsing linksaf. Fiets rechtdoor en kijk na 500 meter naar links. Hier staat een bijzondere boerderij.

Gerrit Slagman (7)

Gerrit Slagman woonde met zijn beide zusters op boerderij De Zonnenberg in Harfsen, aan een weg die nu zijn naam draagt. Zijn Saksische boerderij bood onderdak aan iedereen die moest onderduiken voor de bezettende macht: onderduikers, Joden, geallieerde militairen en neergehaalde piloten. In september 1944 verleende Gerrit onderdak aan een knokploeg uit Deventer die moest schuilen vanwege een uitgestelde wapendropping. Vermoedelijk heeft een van de gearresteerde leden, na martelingen door de Sicherheitsdienst, bekend. In de vroege ochtend van 14 oktober 1944 werd de boerderij omsingeld door leden van de Landwacht, de Sicherheitsdienst en de (Waffen-)SS...

Gerrit Slagman (47 jaar),
Verzetsstrijder
Gearresteerd 14 oktober 1944
Geïnterneerd in Neuengamme
Bezweken 12 april 1945 in Wöbbelin

Gerrit Slagmanstraat 2 Joppe

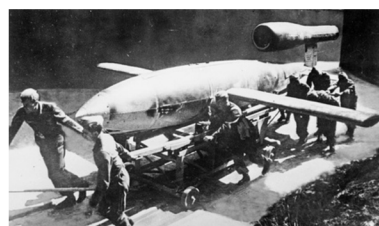
Alleen al op de boerderij van de familie Slagman bevonden zich soms meer dan 40 onderduikers. Sommigen van hen waren betrokken bij de lokale verzetsgroep Laren-Noord. Ynze Dikkerboom, zoon van een Friese aannemer, was leider van de knokploeg Harfsen-Gorssel. Ynze was in het begin van de oorlog opgeroepen om voor de Duitsers te gaan werken. Hij negeerde alle oproepen, maar werd in 1942 opgepakt en naar Duitsland gebracht. Hij wist de Duitsers wijs te maken dat hij voor zijn vaders bedrijf een aantal zaken moest regelen en kreeg een week verlof. Na een week bij zijn ouders te hebben doorgebracht, vertrok Ynze echter niet naar Duitsland, maar nam hij de trein naar Zutphen waar zijn zuster Sytske woonde.

10. Fiets na deze stop rechtdoor. Bij de T-splitsing sla je linksaf en daarna meteen weer rechts, de Dortherdijk op.

11. Fiets door tot aan de kruising met de Joppelaan. Net voor de kruising, aan de rechterkant, kom je een bordje met een open plek tegen naast de weg. Stap hier even af en kijk eens rond. Hier bevond zich in de oorlog een V1 lanceerplaats.

Lanceerlocatie V1 (Vergeltungswaffe 1) (8)

De V1 was het eerste onbemande straalvliegtuig (aangedreven door een straalmotor) ter wereld. Er zijn in totaal zo'n 30.000 V1's geproduceerd, veelal door gevangenen die als dwangarbeiders, onder erbarmelijke omstandigheden, werden ingezet. Met gevaar voor eigen leven pleegden sommigen zelfs sabotage tijdens de bouw van de V1's. De betrouwbaarheid van dit megawapen werd hierdoor steeds minder. In maart 2020 is er nog een V1 bom onschadelijk gemaakt bij de A1 in Wilp. De V1 was door zijn vleugels een straalvliegtuig, terwijl de latere V2 een echte raket was. Het was een relatief goedkoop wapen. In 1944 werd een V1 geproduceerd voor slechts 3.500 Reichsmark (en 280 manuren!).

eefde

landelijk
lochem

12. Vervolg de route en sla linksaf bij de kruising met de Joppelaan. Volg deze weg tot het spoor, steek het spoor over en sla de eerste weg links af (Het Bosrestaurant Joppe). Vlak voor de weg naar rechts afbuigt kruist er een bijzondere laan met de route. Ook oorlogsgeschiedenis, maar een veel vroegere.

Huzarenlaan/Kozakkenweg (9)

In 1813 galoppeerden de ruige en ongemanierde Huzaren en Kozakken vanuit het oosten ons land binnen om de Franse troepen van Napoleon te verjagen. Vrouwen, huwbare dochters en jonge dienstmaagden werden uit voorzorg verborgen gehouden. Goud en andere kostbaarheden werden begraven en paarden en koeien werden naar dichte plekken in het bos geleid.

Destijds waren in Deventer aardig wat Franse militairen gelegerd. De stad werd daarom door de Kozakken belegerd en in de omringende dorpen Epse, Harfsen, Gorssel en Almen sloegen zij hun kampen op. De plaatselijke bevolking, die het zelf niet al te breed had, moest de 'bevrijders' rijkelijk voorzien van alcohol, eten en stro.

Kozakken

Behalve de Huzarenlaan en de Kozakkenweg (Gorssel) herinnert ook de 'Kozakkenbult' (Epse), een glooiing in het landschap aan de Kozakkenlaan, nog aan de aanwezigheid van deze vechtersbazen. De Kozakken kwamen om ons land te bevrijden van de Fransen, maar hun reputatie als barbaarse woestelingen was hen al vooruit gegaloppeerd. Ze werden niet bepaald met open armen ontvangen. En zo stonden ze al snel bekend als liederlijke, twee uur in de wind stinkende half-wilden. Zuipschuiten waren het, rokkenjagers, veelvraten en vechtmachines. Nog maar kort in Nederland en gering in aantal maakten deze Kozakken op hun kittige steppepaardjes zoveel indruk dat ze nog steeds in talrijke volksverhalen figureren. De Kozakken waren goed getrainde en moedige ruiters, die op hun kleine snelle paardjes plotseling opdoken achter de vijandelijke linies, dood en verderf zaaiden en even snel weer vertrokken waren. Ze voerden een eerste vorm van guerrillaoorlog.

13. Volg de weg in de flauwe bocht naar rechts en volg de Amelterweg voor 700 meter tot aan het kruispunt. Sla hier rechts af en volg de weg (Veldhofstraat) voor 280 meter tot aan de Kwekerijweg. Sla hier rechtsaf en fiets rechtdoor tot je de verharde Kamperweg tegenkomt.

14. Sla hier linksaf en volg deze weg voor een ruime tweeënhalve kilometer. Net over het spoor ligt aan de rechterkant van de weg een bospaadje richting een monument.

Gedenksteen Flight sgt. Hurrell (10)

Deze zwerfsteen markeert het graf van de Engelse piloot sergeantvlieger William R.S. Hurrell, die op 21-jarige leeftijd zijn leven heeft gegeven voor de vrijheid van Nederland. Als lid van het 175e squadron werd hij op 26 september 1944 met zijn vliegtuig, een Typhoon MN852, geraakt tijdens een verkenningsvlucht en stortte hier ter aarde. Zijn lichaam is in oktober 2019, 75 jaar na het neerstorten eindelijk geborgen en zal worden bijgezet bij zijn kameraden op de begraafplaats van Gorssel. In 1999 werd hier een monument opgericht ter nagedachtenis aan hem.

15. Fiets vervolgens door tot je rechtsaf de Scheuterdijk op kunt (dit is een scherpe bocht net voor de T-splitsing). Fiets door tot de Zutphenseweg en steek deze schuin over de Jodendijk op. Aan het einde van de weg links de Quatre Brasweg op.

Duitse uitkijkpost (11)

Links, net voor de kruising, staat een eik met een bijzondere herinnering. De Duitsers hadden in deze boom een uitkijkpost ingericht. Deze is allang verdwenen, maar enkele van de klimijzers die als een ladder omhoog lopen, zijn nog aanwezig. De Canadezen hebben van deze faciliteit dankbaar gebruik gemaakt om de verdedigingslinies van de Duitsers aan de andere kant van de IJssel te bestuderen.

De bevrijding

In juni 1944 rukten de geallieerden op door Nederland. Aan de oostzijde van de IJssel (tussen Zutphen en Deventer) werden verdedigingslinies aangelegd, bestaande uit tankgrachten en uitkijkposten.

De Duitsers waren ervan overtuigd dat de geallieerden via de Veluwe dit gebied zouden gaan aanvallen. Maar de bevrijders kwamen echter van de andere kant... Na de bevrijding van Eefde en Gorssel op 5 en 6 april 1945 hielden de Duitsers nog een korte tijd stand in Voorst en Wilp (westzijde van de IJssel).

16. Ga bij de eerstvolgende weg links de Eefdense Enkweg op en fiets 1 kilometer rechtdoor. Ga voor de fietsbrug rechtsaf, zodat je langs de provinciale weg fietst.

17. Volg deze weg en ga rechtdoor bij de eerste kruising met de Mettrayweg. Houd rechts aan bij de eerste samenkomst van wegen en houd links aan bij de tweede, en volg de Valkeweg.

Zutphen en de IJssel (12)

In en rond de middeleeuwen was Zutphen een rijke nederzetting, gelegen op droge en hoge dekzandgronden en omringd door moerassige gebieden. Redelijk veilig dus. Maar in 882 ging een groot deel van de houten bebouwing van Zutphen in vlammen op door een aanval van de Vikingen.

De stad herstelde zich en werd met stenen gebouwen weer opgebouwd. Dankzij de ligging aan de IJssel wist Zutphen zich welvarend te ontwikkelen. Aangesloten bij het Hanzeverbond, voeren de koggeschepen over de IJssel en vervoerden o.a. laken en linnen, stenen van de stenenbakkerijen en plaatselijk gebrouwen bier.

18. Kijk over het water naar de overkant richting Zutphen. Hier vindt je nu een bult met zonnepanelen, maar vroeger stond hier...

Fort De Pol (13)

Bij de monding van het Twentekanaal in de IJssel aan de overzijde ligt voormalig Fort De Pol.

Dit fort was onderdeel van de IJssellinie en maakte deel uit van de Zutphense vesting. Het was een ravelijn; een vijfhoekig versterkt eiland in een vestingwerk om een stad. Nabij de monding van de Berkel, Polbeek en de Eefse Beek in de IJssel, ten noorden van Zutphen was een aarden redoute met daarop een stenen ravelijn. Deze had de functie om die zijde van de stad te verdedigen. De verdedigingswerken waren ontworpen door Menno van Coehoorn. Nadat het fort in 1920 buiten gebruik raakte, werd op dit (destijds) afgelegen terrein tussen de inmiddels gedempte Polbeek en het Twentekanaal illegaal afval gedumpt...

19. Sla links af bij de splitsing en volg deze weg langs het Twentekanaal en onder de brug door. Ga bij de hekken aan het einde van de weg rechtdoor onder de spoorbrug.

20. Sla na de spoorbrug de eerste weg linksaf en volg de weg tot je de sportvelden ziet. Sla hier linksaf het zandpaadje op en volg dit pad zodat de velden aan de rechterkant liggen.

De Wolzak en het Wolsackse Velt (14)

Het sportpark is vernoemd naar het oude militaire exercitieterrein 'het Wolsackse Velt' uit de 14e eeuw. Dit park is destijds aan de gemeente Gorssel geschonken als een vrij legaat, met de voorwaarde dat daar, buiten de bestaande bebouwing, nooit verdere bebouwing plaats mocht vinden. Het Wolsackse Velt was een fiks natuurterrein dat behoorde tot de Marke Angeren (ca 1200-1900).

Door de kastelein van herberg De Laatste Stuiver werd dit terrein verhuurd aan de Huzaren van het Zutphense Garnizoen. Zij gebruikten dit 'Velt' als trainings- en exercitieterrein. Ook was hier een 'schietebult' opgeworpen; een kogelvanger, waar de Huzaren hun schietoefeningen op konden richten. De bult is nog steeds duidelijk zichtbaar in het bosje.

21. Ga rechtdoor bij de kruising met de Meijerinkstraat en volg het pad langs het spoor tot je weer bij de verharde weg komt.

Dr. Bevrijd of bezet? (15)

De Dr. Van der Hoevenlaan was in de laatste dagen van WOII een scheidslijn tussen bevrijd en bezet gebied. De bevrijding van Eefde vond namelijk niet op één dag plaats. De kern van het dorp werd op 5 april bevrijd en de frontlijn liep 's avonds vanaf de Christelijke School (hoek Schoolstraat) over de dr. Van der Hoevenlaan tot aan de Rustoordlaan. De Landgoederen Het Spijk en Het Haveke lagen nog in bezet gebied, terwijl de andere zijde van de weg al door de Canadezen bevrijd was. Zo kon het gebeuren dat een bewoner van de Dortherdijk bij de bakker brood kwam halen en niet kon geloven dat dit al bevrijd gebied was, terwijl hij zelf thuis nog met ingekwartierde Duitsers zat. De volgende dag ging de oorlog weer verder en werd ook de rest van Eefde bevrijd. De bewoners aan deze laan hebben dus één nacht op de frontlijn geleefd. Een bijzondere gewaarwording.

22. Sla hier linksaf het spoor over en volg de grote weg. Ga rechtdoor bij de rotonde (2e afslag) en vervolg de weg voor 400 meter. Sla bij Huis ConinXsael rechtsaf het fietspad op en fiets rechtdoor de Ensinkweg op.

23. Volg de Ensinkweg tot de T-splitsing en sla hier rechtsaf De Blaak op. Volg de weg en hou rechts aan om onder de spoorbrug door te gaan. Vervolg je weg rechtdoor, en na 150 meter bevindt je je weer op het startpunt, en tevens het eindpunt van de route.